Маккоїв нащадок

Джек Лондон

МАККОЇВ НАЩАДОК

Корабель "Піренеї" ліниво погойдувався на хвилях. Його залізні боки були низько вдавлені у воду вантажем пшениці, і чоловікові, що перебирався на нього з маленького каное з виносними кочетами, було неважко видертися на борт. Коли його очі порівнялися з поручнями і стало видно палубу, чоловікові на мить здалося, що він побачив на ній прозорий, ледь помітний серпанок. Той серпанок був скоріше схожий на легенький туман чи мутну плівку, яка застувала йому очі. Прибульцю навіть мимовільно захотілося змахнути її рукою, але наступної миті він подумав, що то, мабуть, уже старість підкрадається і що треба буде замовити в Сан-Франциско нові окуляри.

Перебравшись через поручні, він подивився угору на високі щогли, а потім зиркнув на насоси для відкачки води з трюму. Вони не працювали. На перший погляд здавалося, що з великим кораблем усе гаразд, і він не розумів, чому той подав сигнал біди. "Аби тільки не якась пошесть", — подумав чоловік, згадавши про своїх щасливих і безтурботних остров'ян. Може, на кораблі скінчилися запаси води чи провізії. Він потис руку капітану, чиє змарніле й стурбоване обличчя безпомилково свідчило, що на "Піренеях" справді сталося якесь лихо. І тієї ж миті новоприбулий відчув якийсь слабкий незрозумілий запах. Наче пахло горілим хлібом, але трохи не так.

Чоловік з цікавістю озирнувся. За двадцять футів від нього зморений матрос конопатив палубу. Затримавши на ньому погляд, прибулий побачив, як з-під рук матроса вирвалося ледь помітне кільце прозорого димку й відразу ж розчинилося в повітрі. Вийшовши на палубу, він відчув босими ногами досить сильне тепло, яке швидко проникало крізь його товсті мозолі. І чоловік відразу ж збагнув природу того лиха, що трапилося на кораблі. Він швидко зиркнув на носову частину, де стояли в повному складі змарнілі матроси і з нетерпінням витріщалися на нього. Заспокійливий погляд його світлих карих очей наче загорнув їх у плащаницю миру та спокою і став для них справжнім благословенням.

— Скільки днів триває пожежа, капітане? — спитав новоприбулий голосом люб'язним і спокійним, як туркотіння голуба.

Спочатку капітан відчув, як на його душу поволі сходить мир і благодать, але думка про те, що йому довелося і доведеться іще пережити, поглинула його, і він обурився. По якому праву цей непрезентабельний остров'янин у парусинових штанях і бавовняній сорочці прийшов сюди і вдає, що посилає мир та благодать на його скалічену й змучену душу? Але капітан так не думав; скоріше, він так відчував, і саме ця неусвідомлена емоція й викликала його обурення.

— П'ятнадцять днів, — різко відповів він. — А ви хто такий?

— Мене звуть Маккой, — пролунала відповідь, у якій чулася ніжна доброта і

співчуття.

— Я мав на увазі — ви не лоцман?

Маккой перевів свій сповнений благодаті погляд на високого широкоплечого чоловіка зі змарнілим щетинистим обличчям, який у ту мить підійшов до капітана.

— Я — не більше лоцман, аніж будь-хто, — відповів Маккой. — Ми тут усі лоцмани, капітане, і я знаю кожен дюйм у цих водах.

Капітан відчув роздратування.

— Мені потрібен хто-небудь з місцевої влади. Треба поговорити — і якомога швидше, чорт забирай.

— У такому разі можна поговорити і зі мною.

Знову ці облудні заспокійливі нотки! А в нього корабель горить під ногами! Капітан роздратовано підняв брови і стиснув кулаки, наче збирався вдарити незнайомця.

— Та хто ви в біса такий? — гаркнув він.

— Я — голова місцевої адміністрації, — пролунав голос — такий ніжний та добрий, який тільки можна собі уявити.

Високий широкоплечий чоловік хрипко розсміявся, але то, скоріше, був не веселий та здивований сміх, а істеричний. З подивом та ошелешенням витріщилися вони з капітаном на Маккоя. Неможливо було уявити, що цей босоногий остров'янин був таким великим цабе. На його грудях, з-під розстебнутої бавовняної сорочки виднілося сиве волосся. Майки під сорочкою не було.

З-під солом'яного бриля вибивалися кошлаті сиві пасма. Патріархальна занедбана борода опускалася ледь не до пупа, а вбрання виглядало так, наче його придбали в магазині дешевої одежі, витративши на це максимум два шилінги.

— А ви часом не родич Маккоя з "Баунті"[40]? — спитав капітан.

— Він був моїм прадідом.

— Ага, — мовив капітан і замислився. — Мене звуть Девенпорт, а це — мій перший помічник, містер Коніг.

Вони потисли один одному руки.

— А тепер — до діла. — Капітан говорив швидко, і його поспіх спричинявся загрозливою ситуацією. — Ми горимо вже більше двох тижнів. Корабель може вибухнути і розвалитися к бісу в будь-який момент. Тому я і взяв курс на Піткерн[41]. Хочу або на мілину його посадити, або затопити, щоб врятувати корпус.

— У такому разі ви помилилися, капітане, — зазначив Маккой. — Вам треба було зайти на Мангареву. Там — прекрасний берег, а вода в лагуні тиха і спокійна, як у ставку біля млина.

— Але сталося так, що ми — тут, і нічого вже не вдієш, — різко сказав перший помічник. — У тім-то й річ. Ми — тут, і треба щось робити.

Маккой похитав головою і приязно посміхнувся.

— Тут зробити нічого не можна. У цьому місці немає пологого берега. Тут навіть немає якірної стоянки.

— Брехня! — сказав перший помічник. — Брехня! — майже вигукнув він, і капітан

зробив йому знак бути стриманішим. — Що ви таке кажете! А де ж ви тоді тримаєте вашу шхуну, тендер чи що там у вас? Га? Відповідайте.

Маккой люб'язно посміхнувся і так само люб'язно відповів. Його посмішка була як ласкавий дотик, як ніжні обійми, які огорнули втомленого і роздратованого помічника, наче втягуючи його в затишок і спокій сумирної й урівноваженої душі Маккоя.

— Немає у нас ані шхуни, ані тендера, — відповів він. — А наші каное ми витягуємо на високий берег.

— Щось із трудом віриться, — пирхнув помічник. — Як же ви тоді вибираєтеся на сусідні острови? Скажіть мені, будь ласка.

— А ми нікуди і не вибираємося. Інколи я їжджу сам, як губернатор Піткерна. Коли я був молодший, то, бувало, багато подорожував — інколи на торгових шхунах, але, головним чином, на місіонерському бризі. Але його вже нема, і ми покладаємося на транзитні судна. Буває, що їх до нас заходить аж по шість на рік. А буває, що впродовж року, а може й більше, нема жодного. Ви — перші за сім місяців.

— Ви що, хочете сказати… — почав було помічник. Але тут його перервав капітан:

— Досить. Ми втрачаємо час. Що робити, містере Маккой?

Старий спрямував свої лагідні, як у жінки, очі у бік берега, і капітан з помічником простежили за його поглядом — від поодинокої скелі Піткерна до команди, що скупчилася в носовій частині корабля і стурбовано чекала — яке ж рішення буде виголошено. Але Маккой не поспішав. Він мислив плавно і повільно, крок за кроком, з упевненістю розуму, що все в житті сприймав без роздратування й люті.

— Зараз вітер слабкий, — нарешті мовив він. — Звідси починається сильна течія, що йде на захід.

— Саме через неї ми й заходили з підвітряного боку, — перервав його капітан, бажаючи продемонструвати свою фаховість у мореплавстві.

— Так, саме вона і змусила вас підходити з підвітряного боку, — погодився Маккой. — Так-от: сьогодні ви проти цієї течії йти вже не зможете. А коли б і змогли, то все одно тут немає обмілини. І ви безповоротно втратите корабель.

Він зробив паузу, і капітан та помічник з відчаєм поглянули один на одного.

— Але я скажу, що ви можете зробити. Уночі бриз посилиться — бачите хвостики отих хмар? А отой мис — ген там, з навітряного боку, бачите? Саме звідти, з південно-східного напрямку і вирушить ваше судно, причому — якомога мерщій. До Мангареви триста миль. Ви йтимете туди з попутним вітром. І там для вашого корабля знайдеться прекрасна мілина.

Помічник похитав головою.

— Ходімо до каюти, поглянемо на карту, — сказав капітан.

Повітря в замкненій каюті, куди зайшов Маккой, було ядучим і задушливим. Струмені невидимих газів, що час від часу проникали всередину, потрапляли в очі, викликаючи в них різкий біль. Підлога в каюті була майже нестерпно гарячою для його босих ніг. Усе його тіло вкрилося рясним потом. З неприємним передчуттям озирнувся Маккой довкола. Цей зловісний підспудний жар не на жарт перелякав його. Здавалося,

що кабіна не зайнялася лише чудом. Він відчув себе наче всередині духовки, у якій температура будь-якої миті може зрости стократно і спопелити його, як жмут сухої трави.

Коли він підняв одну ногу і почухав стопу об холошу штанів, помічник недобре посміхнувся, скоріш не посміхнувся, а злобно вишкірився.

— Передпокій до пекла, — сказав він. — А саме пекло — прямісінько у вас під ногами.

— Ох і пече ж! — мимовільно скрикнув Маккой, промокаючи обличчя бандановою хусточкою.

— Ось де — Мангарева, — мовив капітан, схиляючись над столом і показуючи на чорну цятку посеред білого обширу карти. — А отут, у проміжку, є іще один острів. Чому б не спробувати дістатися туди?

Маккой не поглянув на мапу.

— То — острів Кресент-Айленд, — відповів він. — На ньому ніхто не живе, і висота його лише два чи три фути над водою. Лагуна там є, але без входу. Ні, вам краще йти на Мангареву.

— Мангарева — так Мангарева, — мовив капітан Девенпорт, перериваючи гаркітливе заперечення помічника.

— Збирайте команду на кормі, містере Коніг. Матроси підкорилися і зморено подибали по палубі, натужно намагаючись поспішати. Величезна втома проглядала в кожному їхньому русі. З камбуза вийшов послухати кок, а біля нього тинявся юнга.

Коли капітан Девенпорт пояснив ситуацію й оголосив про свій намір йти на Мангареву, зчинився гвалт. На фоні гортанного бубоніння чулися вигуки, сповнені гніву, то тут, то там лунали то гучна лайка, то лихе слово чи фраза. Верескливий голос з акцентом кокні злетів у повітря і на мить запанував над палубою: "Побий мене грім! П'ятнадцять днів ми пробули у пеклі, а тепер він знову хоче вивести в море оцю плавучу піч?"

Капітан втратив контроль над командою, але присутність приязного і спокійного Маккоя все ж таки вгамувала пристрасті матросів. Бурмотіння та прокльони стихли, і вся команда, за винятком кількох стурбованих облич, що дивилися на капітана, з тугою уставилася на вкриті зеленню піки і кам'янистий берег Піткерна.

Лагідний, як весняний зефір, прозвучав голос Маккоя:

— Капітане, як мені здалося, хтось із матросів сказав, що вони дуже голодні.

— Еге ж, — почулася відповідь. — І ми теж дуже голодні. — За останні два дні я тільки й з'їв, що галету та жменьку лососини. Ситуація просто жахлива. Ми прорахувалися. Розумієте, коли ми виявили пожежу, то негайно ж усе позабивали щитами, щоб вогонь задихнувся. І тільки опісля побачили, як мало харчів лишилося в коморі. Але було вже пізно. Ми не наважилися організувати лазарет. Голодні, кажете? Я так само ж голодний, як і вони.

Знову заговорив він до матросів, і знову зчинився ґвалт. З обличчями, перекошеними звірячою злобою, члени команди почали волати й вигукувати прокляття

і лайки. До капітана приєдналися другий та третій помічники, ставши позад нього на зрізі пів'юта. Їхні обличчя були застиглі й позбавлені виразу; здавалося, що цей бунт на кораблі їх турбує найменше. Капітан Девенпорт запитально поглянув на першого помічника, і той лише знизав плечима, розписуючись у власній безпорадності.

— Ось бачите, — звернувся капітан до Маккоя. — Я не можу змусити матросів полишити безпечний суходіл і вийти в море на палаючому кораблі. Він і так був для них плавучою труною протягом останніх п'ятнадцяти днів. Вони виснажені, голодні, і їм усе обридло. Ми будемо пробиватися до Піткерна, долаючи течію.

Але вітер був слабкий, днище корабля — сильно зарослим, і він не зміг упоратися із сильною західною течією. Збігло дві години, а його віднесло ще на три милі від острова. Матроси працювали охоче і жваво, наче силою своїх м'язів якось могли допомогти "Піренеям" подолати опір ворожої стихії. Та повільно, але невмолимо корабель тягнуло правим галсом на захід. Капітан стурбовано походжав сюди-туди, час від часу зупиняючись і відстежуючи, з якої ділянки палуби вириваються блукаючі пасма диму. Тесля безперервно займався тим, що виявляв ці місця, а коли щастило знайти, то відразу ж намагався їх законопатити якомога міцніше.

— Ну, що скажете? — нарешті спитав капітан Маккоя, який спостерігав за теслею з виразом дитячої цікавості в очах.

Маккой поглянув у бік берега, де острів уже почав зникати в імлі, що ставала дедалі густішою.

— Скажу, що краще вам іти з попутним вітром на Мангареву. Невдовзі подує свіжий бриз, і ви опинитеся там уже завтра ввечері.

— А що, як спалахне пожежа? Це може статися в будь-яку хвилину.

— Приготуйте шлюпки на талях. Цей самий бриз винесе вас до Мангареви, якщо корабель спалахне зсередини.

Капітан Девенпорт на мить нерішуче замислився, а потім Маккой почув запитання, яке не хотів би чути, але знав, що воно буде неминучим.

— Я не маю карти Мангареви. На великій карті цей острів зображений маленькою, як муха, цяткою. Я не знатиму, де шукати вхід до лагуни. Може, підете з нами і підведете судно до острова замість мене?

Олімпійський спокій Маккоя був непорушним.

— Звісно, капітане, — відповів він так спокійно і невимушено, наче його запрошували на вечерю. — Я піду з вами на Мангареву.

Знову зібрали команду, і знову капітан звернувся до неї, стоячи на зрізі пів'юта.

— Ми спробували подолати течію, але ви самі бачите, що нас зносить. Корабель потрапив у течію, що рухається зі швидкістю два вузли на годину. Цей джентльмен — голова муніципалітету і губернатор острова Піткерн. Він піде з нами на Мангареву. Значить, ситуація не така вже й небезпечна. Він би не погодився іти з нами, якби боявся загинути. І якщо він піднявся на борт і готовий піти на такий ризик, то ми не можемо вчинити інакше. Ну як, ідемо на Мангареву?

Цього разу ґвалту не було. Присутність Маккоя і та впевненість та спокій, що він їх

випромінював, справили належний ефект. Матроси тихо, без поспіху, порадилися між собою. А потім, дійшовши згоди, виштовхали поперед себе лондонця-кокні, щоб той промовляв від їхнього імені.

Цього достойного джентльмена переповнювало усвідомлення власного героїзму й героїзму його товаришів, і він емоційно вигукнув, поблискуючи очима:

— Побий мене грім! Якщо піде він, то підемо й ми!

Команда глухо загомоніла на знак згоди і розійшлася по своїх місцях.

— Стривайте, капітане, — звернувся до нього Маккой, коли той повернувся, щоб віддати наказ першому помічникові. — Мені треба спочатку повернутися на берег.

Містер Коніг зупинився, як громом уражений, і поглянув на Маккоя як на безнадійного божевільного.

— На берег?! — скрикнув капітан. — Але ж навіщо? На вашому каное ви добиратиметеся туди три години!

Маккой зміряв відстань до землі і кивнув:

— Так, зараз шоста. До берега я доберуся не раніше дев'ятої. Люди зберуться не раніше десятої. Коли вночі зміцніє бриз, тримайтеся проти нього, а завтра вранці заберете мене, щойно розвидніється.

— В ім'я здорового глузду та всього святого! — вибухнув капітан. — Навіщо вам людей збирати? Ви що, не розумієте, що корабель горить у мене під ногами?

Маккой був спокійним і незворушним, як вечірнє море, і на його гладенькій поверхні гнів капітана не збурив ані найменшої хвильки.

— Так, капітане, — протуркотів він, як голубок. — Я прекрасно розумію, що ваш корабель горить. Саме тому я і йду до Мангареви. Але щоб вирушити з вами, мені потрібен дозвіл. Така наша традиція. Не кожного дня буває так, що губернатор покидає острів, і тому це дуже важливо. Йдеться про інтереси мешканців, і тому вони мають право проголосувати за дозвіл чи за відмову. Але я певен, що вони дадуть дозвіл.

— Точно впевнені?

— Абсолютно.

— Але раз ви в цьому не сумніваєтеся, тоді навіщо морочити голову? Ми ж на цілу ніч затримаємося!

— Така наша традиція, — пролунала спокійна незворушна відповідь. — І мені, як губернатору, слід віддати деякі розпорядження на час моєї відсутності на острові.

— Але ж до Мангареви лише доба ходу, — заперечив капітан. — Припустімо, що проти течії вам доведеться повертатися сюди вшестеро довше. Виходить, що ви повернетеся десь під кінець тижня.

Маккой посміхнувся своєю широкою поблажливою посмішкою.

— На Піткерн заходить дуже мало суден, а коли й заходять, то це — судна із Сан-Франциско чи з-за мису Горн. Якщо я зможу повернутися через півроку, то вважайте, що мені поталанило. Мене може не бути рік, бо, можливо, мені доведеться вирушати до Сан-Франциско, щоб сісти там на корабель, який привезе мене назад. Колись мій батько думав, що від'їжджає з острова на три місяці, а повернувся аж через два роки.

До того ж у вас мало харчів. Якщо вам доведеться пересісти в шлюпки, а погода зіпсується, то, можливо, вам доведеться добиратися до землі кілька днів. Я можу привезти із собою завтра вранці два каное харчів. Найкраще підійдуть нам сушені банани. Коли бриз посилиться, тримайтеся проти нього. Що ближче до берега ви будете, то більше харчів я зможу із собою привезти. До побачення.

Маккой простягнув руку. Капітан потиснув її і неохоче відпустив. Здавалося, рука губернатора було для нього, як рятувальний круг для матроса.

— А звідки мені знати, чи повернетеся ви завтра вранці? — спитав він.

— Та отож! — скрикнув помічник. — Звідки нам знати, що ви не тікаєте, рятуючи свою шкуру?!

Маккой не сказав нічого, а просто поглянув на них так лагідно і поблажливо, що їм здалося, що то сама душа його промовляє з непорушною впевненістю: я не підведу.

Капітан відпустив, нарешті, руку губернатора, і Маккой, ще раз обвівши своїм благодатним поглядом команду, перебрався через планшир і спустився в каное.

Вітер посилився, і корабель "Піренеї", попри обросле днище, спромігся відвоювати півдюжини миль у західної течії. На світанку, коли до Піткерна було милі зо три, капітан Девенпорт помітив два каное, що наближалися до судна. Знову Маккой перебрався через планшир і важко зіскочив на гарячу палубу. Він привіз із собою багато в'язок сушених бананів, і кожна в'язка було замотана в сухі листки.

— А тепер, капітане, — звернувся він до Девенпорта, — розвертайтеся і женіть щодуху, коли жити хочеться. Бачите, я не мореплавець, — пояснив він кілька хвилин по тому, стоячи на капітанському мостику, позираючи зверху вниз і намагаючись визначити швидкість "Піренеїв". — Ви доведете судно до Мангареви, а коли на обрії з'явиться земля, то я виконаю функції лоцмана і заведу корабель у лагуну. Як ви гадаєте, з якою швидкістю ми йдемо?

— Одинадцять вузлів, — відповів капітан Девенпорт, кинувши оцінюючий погляд на воду, що з шумом проносилася вздовж борту.

— Ага, значить, одинадцять. Тоді якщо корабель і далі йтиме з такою швидкістю, то Мангарева з'явиться на горизонті завтра вранці між дев'ятою та восьмою годинами. Я виведу його на мілину щонайпізніше до десятої чи одинадцятої. І на цьому ваші біди скінчаться.

Капітану на мить здалося, що ця благословенна мить уже настала — отак переконливо звучали слова Маккоя.

Два тижні знемагав капітан Девенпорт під страшним тягарем, керуючи своїм палаючим кораблем, і нерви його починали здавати.

Різкий порив вітру штовхнув його у спину і засвистів у вухах. Він прикинув його силу і швидко глянув за борт.

— Вітер увесь час посилюється, — мовив він. — Наша стара бабця зараз робить уже дванадцять вузлів на годину. Якщо так і триватиме, то ми зекономимо час і встигнемо до острова ще вночі.

Увесь день "Піренеї" неслися морем зі своїм вантажем палаючого вогню. Коли

посутеніло, випустили брамселі й вітрила на бом-брам-стеньзі, і корабель буквально влетів у темряву та й понісся крізь великі, серпоподібні хвилі, що ревіли довкола. Попутний вітер додавав швидкості, і прямо по курсу й позаду небо почало сіріти. На другій напіввахті якась романтична душа затягла пісню, а коли вдарило вісім склянок, то заспівала вже вся команда.

Капітан Девенпорт наказав принести ковдри і розстелити їх на мостику.

— Я вже забув, що таке сон, — пояснив він Мак-кою. — Я ледь на ногах тримаюся. Розбудите мене в разі необхідності.

О третій ранку капітан прокинувся від легенького посмикування за руку. Він швидко сів, звикаючи до світла, але іще очманілий від глибокого сну. Вітер співав в оснастці свою войовничу пісню, а хвилі важко гупали в борт "Піренеїв". Корабель летів уперед, важко кренячись то на один бік, то на другий, і хвилі, перелітаючи через планшир у середній частині, досить часто заливали палубу. Маккой щось кричав, але капітан не чув. Він простягнув руку, вхопив старого за плече і притягнув до себе, приставивши вухо до його рота.

— Уже третя година, — почувся голос Маккоя (він і досі зберігав голубину воркітливість), що був якийсь приглушений — наче долітав звідкись здалеку. — Ми вже пройшли двісті п'ятдесят миль. Острів Кресент-Айленд усього за тридцять миль від нас, десь прямо по курсу. Якщо ми і далі так ітимемо, то наскочимо на риф, погубивши корабель і себе самих.

— Що ви пропонуєте — лягти в дрейф?

— Так, лягти в дрейф і дочекатися, поки зовсім не розвидніється. Ми затримаємося лише на чотири години.

Тож "Піренеї", з його вантажем палаючого вогню, ліг у дрейф, борючись з гострими, як зуби хижака, поривами штормового вітру і долаючи велетенські хвилі. Корабель був наче наповнена вогнем шкаралупа, якій люди, непевно, наче мурахи, тримаючись на її поверхні, допомагали встояти проти розбурханої стихії.

— Дивний якийсь вітер, — сказав Маккой капітану, прихилившись до рубки. — За всіма прикметами у цю пору року штормів не повинно бути. Але останнім часом з погодою взагалі коїлося щось дивне. Пасати припинилися, а шторм прийшов якраз із того боку, звідки зазвичай дмуть пасати. — Він змахнув рукою, показуючи в імлу, наче його погляд міг сягнути далеко-далеко за обрій. — Це там — на заході. Там вирує щось велике — ураган чи щось на кшталт того. Нам пощастило, що ми перебуваємо далеко на схід від нього. Але це — відгомін, — додав він. — Шторм не триватиме довго. Це я вам точно можу сказати.

Коли повністю розвиднілося, шторм ущух і перетворився на звичайний сильний вітер. Але денне світло принесло нову небезпеку. Море вкрив туман, а радше, не туман, а якась перлиста імла. Вона була схожа на туман своєю щільністю і таким чином погіршувала видимість, утім, лежала тонким шаром на поверхні води. Промені сонця пронизували її і наповнювали мерехтливим сяйвом.

Палуба "Піренеїв" чаділа іще сильніше, аніж попереднього дня, і веселу бадьорість

команди та помічників як вітром здуло. Чути було, як у затишку камбуза хлипає юнга. Це був його перший рейс, і в серці хлопця оселився великий страх. Капітан тинявся, нервово пожовуючи вуса, хмурячись і не знаючи, що робити.

— Ну, що скажете? — спитав він, зупинившись біля Маккоя, який снідав сушеними бананами та чашкою води.

Маккой доїв банан, допив воду і поволі озирнувся довкола. Його очі засвітилися ніжністю, і він сказав:

— Знаєте, капітане, оскільки ми все одно горимо, то краще вже нам припиняти дрейф і рухатися далі. Палуба ж не зможе витримувати вогонь до безконечності. До речі, вона сьогодні ще гарячіша, аніж учора. У вас часом не знайдеться для мене черевиків? Бо мені уже незручно ходити босоніж.

Дві великі хвилі перекотилися через "Піренеї", а потім — іще одна, і перший помічник висловив бажання, щоб уся ця вода потрапила до трюму, от якби тільки при цьому люки не довелося віддраювати. Маккой встромив голову у нактоуз і перевірив на компасі курс.

— Треба зробити поправку, капітане, — сказав він. — Поки ми лежали в дрейфі, нас зносило течією.

— Я вже додав один румб, — почулася відповідь. — Хіба цього недостатньо?

— Я би зробив поправку на два румби, капітане. Цей шторм посилив західну течію більше, аніж ми могли передбачити.

Капітан Девенпорт погодився на півтора румба, а потім пішов на мостик виглядати землю в супроводі Маккоя та першого помічника. Вітрила підняли і поставили так, щоб корабель робив десять вузлів. Попутна хвиля швидко вщухала. Перлиста імла ніяк не розвіювалася, і о десятій годині капітан Девенпорт почав нервувати. Усі члени команди були на місцях, готові по першому вигуку "Земля!" забігати як навіжені і приготувати корабель до якірної стоянки проти вітру, бо при такому тумані лінію прибою на зовнішньому рифі можна помітити надто пізно.

Минула іще година. Троє чоловіків на мостику напружено вдивлялися в мерехтливе перлисте сяйво.

— А що, коли ми проскочимо Мангареву? — раптом спитав капітан.

Маккой, не відводячи погляду від поверхні моря, спокійно відповів:

— Капітане, не переймайтеся, нехай корабель іде. Це все, що ми можемо зараз зробити. Перед нами — всі острови Помоту. Рифи та атоли — на тисячу миль довкола. Нас обов'язково кудись винесе.

— Тоді йдемо далі, — відказав капітан Девенпорт, збираючись спуститися на палубу. — Ми проскочили повз Мангареву. Бозна, де тепер буде наступний острів. Шкода, що я не послухав вас і не зробив поправку на два румби, — зізнався він за мить. — Ця клята течія викидає коники і збиває мореплавців з пантелику.

— Бувалі штурмани називають острови Помоту Архіпелагом Небезпек, — сказав Маккой, виходячи на пів'ют. — І не в останню чергу саме через цю течію.

— Якось я розмовляв з одним знайомим матросом у Сіднеї, — сказав містер Коніг.

— Він займався торгівлею на Помоту. — Так цей матрос сказав мені, що страхові компанії правили в цих краях аж вісімнадцять відсотків. Це правда?

Маккой посміхнувся і ствердно кивнув.

— Правили, але не страхували, — пояснив він. — Щороку власники шхун списують по двадцять відсотків їхньої вартості.

— О Господи! — простогнав капітан Девенпорт. — Виходить, що шхуна служить лише п'ять років?! — Він із сумом похитав головою і промимрив: — Лиха ж тут вода, лиха!

Знову вони спустилися в каюту, але чадний газ швидко вигнав їх звідти. Кашляючи і чхаючи, вони вискочили на палубу.

— Ось тут — острів Меренгута, — показав капітан на карті, яку розстелив на рубці. — До нього — не більше ста миль з підвітряного боку.

— Сто десять, — уточнив Маккой і з сумнівом похитав головою. — Можна, звичайно ж, але це буде дуже важко. Я зміг би посадити корабель на мілину, але знову ж таки — ми можемо налетіти на риф. Погане місце, дуже погане місце.

— А ми спробуємо, — прийняв рішення капітан Девенпорт і почав визначати курс.

Удень вітрила убавили, щоб не проскочити острів уночі, і на другій напіввахті до команди повернувся добрий настрій. Земля була близько, і їхні біди мали скінчитися вранці.

А ранок розпочався сліпучим тропічним сонцем. Південно-східний пасат змінився на східний і гнав "Піренеї" зі швидкістю вісім вузлів. Капітан Девенпорт виконав навігаційне обчислення, зробивши щедру поправку на знос вітром і течією, й оголосив, що до острова Мерен-гута лишилося не більше десяти миль. Корабель подолав десять миль, потім — іще десять, але спостерігачі на трьох щоглах не бачили нічого, окрім пустельної, залитої сонцем поверхні моря.

— Але ж земля — десь тут, кажу вам, — кричав їм з мостика капітан Девенпорт.

Маккой утішливо посміхнувся йому, але капітан зиркнув на нього ошалілими очима, схопив свій секстант і поглянув на хронометр.

— Я не міг помилитися! — майже вигукнув він, визначивши місцезнаходження корабля. — Двадцять один, двадцять п'ять південної; один тридцять шість і два — західної. Ось так. Нам іще йти вісім миль проти вітру. А що ви скажете, містере Коніг?

Перший помічник поглянув на власні розрахунки і тихо сказав:

— Двадцять один, двадцять п'ять — усе правильно, але в мене вийшла широта один тридцять шість, сорок вісім. А це означає, що ми знаходимося значно далі — з підвітряного боку…

Але капітан Девенпорт проігнорував його розрахунки з таким презирливим мовчанням, що помічник скрипнув зубами і стиха вилаявся.

— Будьте обережним, — наказав капітан стерновому. — Поправка три румби — і так тримати!

Після цього він повернувся до своїх цифр і зробив нові розрахунки. По його обличчю котилися рясні краплини поту. Капітан жував свої вуса, кусав губи і краєчок

олівця, уставившись на цифри як на якусь примару. Раптом він вибухнув прокляттями, зіжмакав у кулаці папірець з розрахунками і пожбурив його під ноги. Містер Коніг мстиво вишкірився і відвернувся, а капітан Девенпорт стояв півгодини, спершись на рубку, і, не кажучи ні слова, з безпорадним виглядом позирав на море.

— Містере Маккой, — озвався нарешті він. — На карті зазначена група островів, але невелика. Вони лежать на півночі чи на північному заході на відстані сорока миль від нас. Це — острови Актеон. Що ви про них скажете?

— Там — чотири острови, і всі низькі, — відповів Маккой. — Першим з південного сходу йде Матуеруї — безлюдний і без входу до лагуни. Потім іде Тенарунга. Колись там жило з десяток людей, але зараз, мабуть, вони всі повмирали. Та все одно входу для суден там немає — лише для шлюпок, і на вході в лагуну глибина становить усього лише сажень. Решта островів — це Вехауга та Теуараро. Без входів до лагуни і без людей. Там немає підходящої обмілини для "Піренеїв". Краще туди не заходити, бо погубимо корабель.

— Це ж треба! — обурено скрикнув капітан Девенпорт. — Без людей! Без входів до лагун! Низькі! Якого ж тоді біса ці острови існують взагалі? — Ну гаразд! — несподівано гаркнув він, як збуджений тер'єр. — Ось на карті є іще ціла купа островів на північному заході. Що вони собою являють? Серед них є хоч один, де можна було б безпечно посадити на мілину мій корабель?

Маккой спокійно замислився. На карту він навіть не поглянув. Бо всі ці острови, рифи, шельфи, лагуни, входи та відстані були позначені на карті його пам'яті. Він знав їх так, як мешканець міста знає його будинки, вулиці й провулки.

— Папакена і Ванавана розташовані на заході чи на північному заході за сто з гаком миль звідси, — сказав він. Один — безлюдний, а на другому були люди, але мені сказали, що вони перебралися на острів Кадма. Як би там не було, а входу до лагуни немає на жодному з них. Далі на північний захід лежить острів Агунуї. Без людей і без входу.

— А за цими островами на відстані сорока миль простерлися іще два острови. Що ви можете про них сказати? — поцікавився капітан, відриваючи погляд від карти.

Маккой заперечно похитав головою.

— Парос та Манахугні — без людей і без входу. За ними, теж на відстані сорока миль, лежить Ненго-Ненго, і там також немає ні людей, ні входів до лагуни. Але недалеко від нього лежить острів Гао. Ото і є підходяще місце. Лагуна на ньому тридцять миль завдовжки і п'ять — завширшки. Там багато людей, і зазвичай можна поповнити запаси питної води. А крізь вхід до лагуни зможе пройти будь-який корабель, який тільки є на світі.

Він замовк і турботливо поглянув на Девенпорта, але той, схилившись над картою з циркулем у руках, лише стиха простогнав від досади.

— А ближче ніде немає острова із входом до лагуни?

— Ні, капітане, цей острів — найближчий.

— Та до нього ж цілих триста сорок миль! — повільно, з розстановкою мовив

Девенпорт. — Я не можу ризикувати життям цих людей, за яких я несу відповідальність. Я затоплю корабель на островах Актеон. Шкода, "Піренеї" — добра посудина! — з жалем у голосі додав він і скоригував курс, цього разу зробивши більшу, ніж зазвичай, поправку на західну течію.

Через годину небо вкрили хмари. Південно-східний пасат і досі тримався, але по морю розгулялися шквали.

— Ми будемо там о першій, — впевнено заявив капітан. — Щонайпізніше — о другій. Містере Маккой, ви посадите корабель на мілину на тому острові, де є люди.

Сонце так і не вийшло з-за хмар, а о першій годині землі ніде не було видно. Капітан Девенпорт, стоячи на кормі, похмуро спостерігав за тим, як здіймався й опускався на хвилях корабель.

— Господи милосердний! — раптом скрикнув він. — Ви лишень погляньте! Це що — східна течія?

Містер Коніг скептично скривився, а Маккой був незворушний, однак зазначив, що на островах часто трапляються східні течії. За кілька хвилин несподівано налетів шквал, вітрила "Піренеїв" безсило обвисли, і корабель важко загойдався на підошвах хвиль.

— Де глибоководний лот? Гей ви, погляньте сюди! — капітан Девенпорт тримав линву лота і дивився, як його зносило на північний схід. — Дивіться, дивіться! Можете самі потримати і пересвідчитися.

Маккой та перший помічник зробили, як він сказав, і відчули, як натягується і несамовито вібрує линва в чіпких обіймах припливної течії.

— Течія швидкістю чотири вузли, — зазначив містер Коніг.

— Східна течія замість західної, — додав капітан, з осудом витріщившись на Маккоя, як наче то була його провина.

— Це — одна з причин, капітане, чому страхові компанії брали вісімнадцять відсотків, — весело озвався Маккой. — Тут по-всякому буває. Течії в цьому районі постійно змінюють свій напрямок. Був один письменник, не пам'ятаю, як звати, котрий подорожував на яхті "Каско"[42]. Так-от. Цей чоловік проскочив Такароа, промахнувшись на сорок миль, і натомість вийшов на Тікеї, і все через ці мінливі течії. Ми тепер ідемо проти вітру, тож краще вам скоригувати курс на кілька румбів.

— Але ж я не знаю, як далеко віднесла мене ця течія! — роздратовано вигукнув капітан. — Звідки мені знати, наскільки коригувати курс?

— Я теж не знаю, капітане, — відповів Маккой з незмінною ніжністю в голосі.

Шквал ущух, знову знявся вітер, і корабель, палуба якого куріла і виблискувала в сталево-сірому світлі дня, став кормою під вітер. Потім він розвернувся і зигзагами пішов правим галсом, борознячи сан у напрямку островів Актеон, яких досі так і не було видно.

Капітан Девенпорт був сам не свій. Його лють набула форми похмурої мовчанки, і він цілий день займався тим, що ходив сюди-туди по мостику або стояв, прихилившись до захисного тенту. Уночі, навіть не порадившись з Маккоєм, він пішов фордевіндом на

північний захід. Містер Коніг, потайки поглядаючи на компас, і Маккой, поглядаючи на компас відкрито, знали, що вони прямують до острова Гао. Опівночі шквали стихли і визирнули зорі. Капітан Девенпорт потішився перспективі ясного дня.

— Уранці я обчислю наше місцезнаходження, — сказав він Маккою. — Яка у нас зараз широта, ось у чому заковика. Але я дізнаюся, застосувавши метод Сомнера. Ви знаєте, що таке лінія Сомнера?

І капітан заходився детально розповідати Маккою про цю лінію.

День видався ясним, дув рівномірний східний пасат, і корабель так само рівномірно робив свої дев'ять вузлів на годину. Капітан з помічником визначили місцезнаходження по лінії Сомнера і дійшли обопільної згоди, опівдні вони зробили те ж саме і знову дійшли обопільної згоди, після чого порівняли ранкові розрахунки з обідніми.

— Іще доба — і ми будемо там, — запевнив капітан Маккоя. — Це просто диво, що палуба нашої старушенції іще тримається. Але незабаром вона не витримає, точно не витримає. Бачите — щодня над нею все більше й більше диму. А то ж була міцна палуба, до того ж перед виходом із Сан-Франциско її добряче законопатили. Тому мені дуже дивно, що коли виникла пожежа і нам довелося все позабивати дерев'яними щитами… Господи, що це? Капітан замовк і з роззявленим ротом витріщився на пасмо диму, що вискочило із завітряного боку в затишку бізань-щогли на висоту двадцять п'ять футів над палубою.

— Звідки там узявся цей дим?! — з гнівом та обуренням вигукнув він.

Під самим пасмом диму не було. Виповзши з-під палуби і сховавшись під захистом щогли, воно якимось незбагненним і химерним чином матеріалізувалося лише на тій висоті. Погойдуючись, пасмо відпливло від щогли й оповило на мить капітана як передвісник лиха. Ще мить — і дим віднесло вітром, а щелепа капітана повернулася на місце.

— Так от я і кажу. Мені було дуже дивно, що коли ми все позабивали, ця, на перший погляд така міцна і щільна, палуба стала пропускати дим як сито. І тепер ми тільки-но знаємо, що конопатимо й конопатимо її. Мабуть, у трюмі виник величезний тиск, який продавлює дим крізь щілини.

Того вечора небо знову затягнуло хмарами і встановилася шквальна, з мрячкою, погода. Вітер коливався між південно-східним та північно-східним, а опівночі "Піренеї" знову потрапили під південно-західний шквал, і відтоді вітер став мінливим та поривчастим.

— Ми дістанемося Гао тільки о десятій чи одинадцятій, — поскаржився капітан Девенпорт о сьомій ранку, коли слабку надію на появу сонця поглинула імлиста купа хмар, що прийшла зі сходу. А наступної миті він уже з сумом у голосі поцікавився: — А який зараз напрямок течії?

Спостерігачі на щоглах землі так і не побачили, й увесь день проминув у штилях з мжичкою та шалених шквалах, що налітали зненацька. Коли почало сутеніти, із заходу нагнало великі хвилі. Барометр упав до двадцяти дев'яти п'ятдесят. Вітру не було, але зловісні велетенські хвилі ставали дедалі більш зловісними та велетенськими. Невдовзі

корабель затанцював несамовитий танок серед гігантських хвиль, що йшли нескінченним маршем з темряви, яка купчилася на заході. Команда, напружуючи всі сили, якомога швидше убавила вітрила; коли ж стомлені матроси скінчили нарешті роботу, то в сутінках залунали їхні буркотливі невдоволені голоси, в яких знову почулася зловісність і звіряча злоба. Одного разу вахтового з правого боку покликали на корму найтовити і зміцнювати кріплення, і він відверто висловив своє невдоволення та небажання. У кожному повільному русі крилися протест і потенційна загроза. Повітря було вогке й липке, як слиз, і за відсутності вітру матроси задихалися і хапали ротом повітря. На їхніх голих руках і стомлених обличчях виступив рясний піт, і в капітана Девенпорта, стурбованого і виснаженого більше, аніж будь-коли за останні дні, вперше з'явилося відчуття назріваючого бунту.

— Ураган десь на заході, — підбадьорливо сказав Маккой. — У гіршому разі він зачепить пас своїм краєм.

Але капітан Девенпорт не бажав, щоб його підбадьорювали, і при світлі гасового ліхтаря похапцем перечитував розділ зі своїх подорожніх записок, де йшлося про оптимальні дії капітана під час циклонічного шторму. Звідкись із середини палуби в запалій тиші долетіло гучне пхикання юнги.

— Ану заткни пельку! — раптом заволав капітан таким страшним голосом, що всі на борту перелякалися, а порушник заверещав від жаху на весь голос.

— Містере Коніг, — мовив капітан голосом, що тремтів від люті й знервованості. — Сходіть, будь ласка, до камбуза і заткніть палубною шваброю пельку цьому вилупку.

Але замість першого помічника до юнги підійшов Мак-кой, і невдовзі хлопець заспокоївся і заснув.

Незадовго до того, як розвиднілося, з південного сходу задули перші слабенькі вітерці, які поступово перетворилися на сильний бриз, що ставав дедалі сильнішим. Усі матроси були вже на палубі і чекали, що ж принесе цей вітер.

— Нам пощастило, капітане, — сказав Маккой, стоячи пліч-о-пліч з Девенпортом. — Ураган пішов на захід, а ми знаходимося південніше. Цей бриз — рух повітря, що втягується центром урагану, де тиск дуже низький. Дужчим він уже не стане. Можна починати знову піднімати вітрила.

— А який сенс? Куди ми попливемо? Сьогодні вже другий день, як на щоглах не було спостерігачів, а острів Гао ми мали помітити іще вчора вранці. Яким курсом іти — на північ, південь, схід чи куди? Скажіть куди — і я миттю віддам наказ піднімати вітрила.

— Я — не штурман, капітане, — відповів Маккой своїм звичним приязним голосом.

— Я гадав, що я — штурман, — відказав капітан Девенпорт, — допоки ми не опинилися на островах Помоту.

Десь опівдні згори почувся крик спостерігача: "Попереду — прибій!" Корабель відразу ж почали гальмувати, одне за одним послаблюючи і вибираючи вітрила. Тепер "Піренеї" йшли по інерції, долаючи течію, яка загрожувала кинути корабель на буруни. І командний склад, і матроси працювали як навіжені. Навіть кок, юнга, сам капітан

Девенпорт та Маккой — і ті допомагали. Вони ледь проскочили. То була банка, об яку безустанно розбивалися хвилі і на якій навіть птахи не могли примоститися, а люди — і поготів. Судно проскочило від неї на відстані якихось ста ярдів, а потім вітер виніс його на безпечне місце. Щойно небезпека минула, як засапані і стомлені матроси, виконавши свою роботу, вибухнули зливою проклять на голову Маккоя, того Маккоя, який піднявся на борт і звабив їх іти на Мангареву, виманивши з безпечного острова Піткерн до цього загадкового й жахливого району океану на вірну погибель. Але спокійна душа Маккоя була незворушною. Він усміхнувся їм простою й щирою поблажливою усмішкою. І якимось незбагненним чином його велична доброта проникла в їхні темні озлоблені душі, присоромила їх, і від цього сорому прокляття так і заклякли в їхніх горлянках.

— Лихі води, лихі води! — почав був мимрити капітан, коли корабель вихопився на безпечний простір, але відразу ж замовк, побачивши, що банка, яка зараз мала бути строго за кормою, чомусь швидко опинилася з навітряного боку "Піренеїв" і продовжувала змінювати положення відносно корабля.

Капітан сів і затулив обличчя руками. Після цього і перший помічник, і Маккой і команда — всі побачили те, що побачив він. На південь від банки східна течія спочатку розвернула "Піренеї" у зворотному напрямку, але потім так само сильна західна течія вхопила корабель і потягнула його геть.

— Я чув раніше про ці кляті острови Помоту, — простогнав капітан, відриваючи від рук своє зблідле обличчя. — Капітан Моєндейл якось розповідав мені, як утратив тут свій корабель. А я, дурний, ще й насміявся над ним за його спиною! Прости мене, Господи, за те, що я кпинив з нього! Що то за банка? — припинив він ремствування і спитав у Маккоя.

— Не знаю, капітане.

— Чому не знаєте?

— Тому, що ніколи не бачив її раніше і ніколи про неї не чув. Не знаю, чому вона не позначена на карті. Ці місця ще не досліджені до пуття.

— Значить, ви не знаєте, де ми?

— Не більше вас, капітане, — лагідно відповів Маккой.

О четвертій дня були помічені кокосові пальми, що наче виростали з води. Трохи згодом над водою з'явився невисокий атол.

— Тепер я знаю, де ми, капітане, — сказав Маккой, опускаючи окуляри. — Це — острів Резолюшн. Ми вже на сорок миль позаду острова Гао і йдемо прямо проти вітру.

— Тоді готуйтеся садовити корабель на мілину. Чи є на цьому острові вхід до лагуни?

— Тільки для каное. Але раз ми вже тут, то ми можемо вирушити на Барклай де Толлі. Він лише за сто двадцять миль звідси, на норд-норд-вест. При такому бризі ми будемо там завтра вранці о дев'ятій.

Капітан Девенпорт поглянув на карту і замислився.

— Якщо ми затопимо корабель тут, — додав Маккой, то все одно нам доведеться

робити перехід до Барклай де Толлі на шлюпках.

Капітан знову віддав наказ, і знову корабель вирушив у черговий перехід негостинними водами.

А опівдні наступного дня його курна палуба стала свідком відчаю й бунту. Течія прискорилася, вітер ослабнув, і "Піренеї" почало зносити на захід. Спостерігач помітив у східному напрямку Барклай де Толлі, ледь видимий з вершечка щогли. Кілька годин корабель марно намагався наблизитися до острова, долаючи зустрічний вітер. А кокосові пальми все одно висіли на краєчку обрію як міраж, видимі лише спостерігачу зі щогли. А від палуби їх ховав вигин земної поверхні.

І знову капітан Девенпорт поглянув на карту і порадився з Маккоєм. За сімдесят п'ять миль на південному заході лежав острів Макемо. Він мав лагуну тридцять миль завдовжки і прекрасний вхід. Але коли капітан віддав наказ, команда відмовилася його виконувати. Матроси заявили, що їм уже обридла ця палаюча топка під ногами. На горизонті — земля. Що з того, що корабель не може до неї добратися! Зате вони можуть дістатися до землі на шлюпках. Судно нехай хоч згорить. А їм своє життя дорожче. Вони вірно послужили кораблю, а тепер хочуть послужити собі.

Матроси кинулися до шлюпок, змівши зі свого шляху другого та третього помічників, і почали витягати шлюпки, готуючи їх до спуску на воду. Капітан Девенпорт і перший помічник, з револьверами в руках, рушили до зрізу пів'юта, але тут до матросів заговорив Маккой, видершись на рубку.

Він звернувся до них, і з першими ж звуками його заспокійливого голубиного голосу вони зупинилися і прислухалися. Маккой насилав на них усю невимовну ясність і спокій своєї душі. Його лагідний голос та нехитрі думки лилися на матросів чарівним потоком, заспокоюючи їх проти власної волі. До них повернулися давно забуті речі, комусь із них пригадалися чуті в дитинстві колискові й заспокійливі материнські обійми наприкінці дня. І в усьому світі не стало ані бунту, ані небезпеки, ані роздратування і втоми. Усе було так, як має бути, тож цілком природно, що ні на який острів вони зараз не попливуть, а знову вирушать у похід — з палаючим пеклом під ногами.

Маккой говорив просто й безхитрісно, але головним було не те, що він казав, а як. Його особистість промовляла красномовніше, аніж будь-які слова, що він їх говорив. То була якась окультна магічна сила душі — ледь уловима і безмежно глибока, містичне випромінювання духу — спокусливого, люб'язно-покірливого і водночас дивовижно владного, майже деспотичного. Те випромінювання освітлювало темні закутки моряцьких душ, і його чиста й лагідна спонука була в тисячу разів сильнішою, ніж той примус, що крився у блискучих смертоносних револьверах у руках капітана та помічника.

Матроси неохоче завагалися, а потім ті з них, хто ослабив шлюпкові талі, знову їх закріпили. Після цього всі вони, один за одним — знічено і незграбно — боком потьопали назад.

Коли Маккой спускався з рубки, його обличчя світилося дитячою радістю. Бунту як

і не було. А значить — ніхто й нічого не відвертав. Біда? Яка біда? Хіба є місце для біди в тому благословенному світі, у якому він жив?

— Ви загіпнотизували їх, — стиха сказав йому містер Коніг і задоволено вишкірився.

— Вони — гарні хлопці, — почулася відповідь. — У них добрі серця. Їм було важко, їм довелося важко попрацювати, і вони важко працюватимуть до самого кінця.

Перший помічник не мав часу відповідати. Його голос уже дзвенів, вигукуючи накази, матроси кинулися їх виконувати, і корабель повільно почав увалюватися під вітер, аж поки його ніс не скерувався у напрямку острова Макемо.

Вітер був дуже слабкий, а після заходу сонця майже вщух. Було нестерпно жарко, і люди на кормі та носовій частині марно намагалися поспати. Палуба була надто гарячою, щоб на ній лежати, а отруйні гази, просочуючись крізь шви, розповзалися по кораблю, мов злі духи, потрапляли в ніздрі та трахеї беззахисних членів команди, і ті чхали та кашляли. На імлистому небосхилі ліниво мерехтіли зорі, а повний місяць, що піднімався на сході, торкався своїм сяйвом міріад пасом, кілець та ниточок диму, що переплетеним павутинням піднімалися, скручуючись та вигинаючись, над палубою, повзли за планшир і злітали до щогл та вітрил.

— Розкажіть мені, — звернувся до Маккоя капітан Девенпорт, потираючи очі, які пеком пекло, — а що трапилося з тією публікою з корабля "Баунті", коли вони дісталися до Піткерна? Я прочитав у газеті, що вони спалили "Баунті" і що їх знайшли лише через багато років. Але що ж трапилося в проміжку? Мені завжди хотілося дізнатися. Там були чоловіки, за якими шибениця плакала. Були також кілька аборигенів. А ще там були жінки. Тому від самого початку було зрозуміло, що лиха не минути.

— І лихо справді трапилося, — відповів Маккой. — То були лихі чоловіки. Вони відразу ж посварилися через жінок. В одного з бунтівників, Вільямса, загинула дружина. Усі жінки там були таїтянки. Його дружина впала зі стрімчака, коли полювала за морськими птахами. Тоді цей Вільямс силоміць забрав дружину одного з аборигенів. Аборигени дуже розлютилися і повбивали майже всіх бунтівників. Але згодом бунтівники, яким пощастило втекти, повбивали всіх аборигенів. Їм допомагали жінки. І аборигени теж убивали один одного. Усі воювали проти всіх. То були жахливі люди. Тіміті убили два аборигени, коли розчісували йому волосся на знак примирення. Їх підіслали білі. Потім білі їх же й повбивали. Дружина Талулу вбила його в печері, бо хотіла собі білого чоловіка. Вони були дуже лихі й нечестиві. Бог відвернувся від них. За два роки було вбито усіх чоловіків-аборигенів і всіх білих чоловіків, за винятком чотирьох: Янга, Джона Адамса, Маккоя, який був моїм прадідом, та Квінтала. Він теж був дуже лихою людиною. Одного разу він навіть відкусив своїй дружині вухо тільки за те, що вона наловила йому мало риби.

— Ото компанія зібралася! — вигукнув містер Коніг.

— Так, то були лихі люди, — погодився Маккой і продовжив розповідати спокійним і туркотливим голосом про кровожерливість і хтивість свого страхітливого предка. —

Мій прадід уникнув убивства, але загинув від своєї ж руки. Він виготував перегінний апарат і почав гнати самогон із коренів рослини ті[43]. Квінтал був його приятелем, і вони увесь час разом пиячили. Нарешті Маккоя вхопила біла гарячка, він повісив камінь на шию і кинувся в море.

Дружина Квінтала, та, якій він відкусив вухо, теж загинула, впавши зі стрімчака. Тоді Квінтал пішов до Янга і став вимагати, щоб той віддав йому свою дружину, а опісля він пішов до Адамса і теж почав вимагати його дружину. Адамс і Янг боялися Квінтала. Вони знали, що той хоче їх убити. Тому вони напали на нього удвох і вбили сокиркою. А потім помер Янг. І на цьому їхні біди скінчилися.

— Авжеж! — пирхнув капітан Девенпорт. — Звісно, що скінчилися, бо вже було нікого вбивати.

— Розумієте, від них відвернувся Бог, — сказав Маккой.

Уранці зі сходу дув лише слабенький вітер, і тому капітан, будучи через це не в змозі робити достатню поправку на зюйд, привівся до вітру лівим галсом. Він дуже боявся тієї страшної західної течії, яка вже стільки разів обдурила його і позбавила можливості зайти до порту-притулку. Штиль тривав увесь день і ніч, і матроси, котрим доводилося сидіти на врізаному пайку із сушених бананів, знову почали виявляти невдоволення. Увесь день течія зносила "Піренеї" на захід, і не було вітру, щоб робити достатню поправку на південь. Під час першої напівзміни на півдні були помічені кокосові пальми. Їхні патлаті голови вказували, що внизу, під ними, лежить низький атол.

— Це — острів Тенга, — сказав Маккой. — Сьогодні вночі нам потрібен бриз, інакше нас пронесе мимо Макемо.

— Не розумію, що трапилося з південно-східним пасатом? — спитав капітан. — Чому він не дме? Що сталося?

— Уся справа у випаровуванні з великих лагун — їх тут дуже багато, — пояснив Маккой. — Це випаровування руйнує всю систему пасатів. Воно навіть відганяє вітри і наганяє шквали з південного заходу. Це — Архіпелаг Небезпек, капітане.

Капітан поглянув на старого і вже був розкрив рота, щоб вилаятися, але стримався і промовчав. Присутність Маккоя була як заслін прокляттям та непристойностям, що вирували в його голові і тремтіли на кінчику язика. За ті численні дні, що вони були разом, вплив Маккоя безперервно зростав. Капітан Девенпорт був справжнісіньким морським диктатором, він нікого не боявся, ніколи не стримувався у виразах, а тепер виявив, що не може вилаятися в присутності дідка з жіночим поглядом карих очей і туркотливим голубиним голоском. Збагнувши це, капітан пережив справжнє потрясіння. Цей дідуган був лишень нащадком Маккоя, Маккоя з "Баунті", бунтівника, який утік від шибениці, що чекала його в Англії, Маккоя, який був джерелом зла в ті давні часи, коли на острові Піткерн лилася кров, буйствувала хтивість і люди гинули насильницькою смертю.

Капітан Девенпорт не був релігійною людиною, але в ту хвилину відчув нестримне бажання кинутися діду в ноги і сказати те, чого він і сам не знав. Його глибоко вразила

саме емоція, а не якась зв'язна думка, і він якимось незбагненним чином смутно здогадувався про власну нікчемність і меншовартість у присутності цього чоловіка з простотою дитини й лагідністю жінки.

Звісно, він не міг так принизитися в очах своїх помічників та матросів. Однак та лють, яка спонукала його до лайки, і досі в ньому вирувала. Раптом він гепнув кулаком по рубці й вигукнув:

— Слухайте, діду, я не здамся. Ці Помоти пошили мене в дурні і наді мною насміялися. Але я не здамся без бою. Я гнатиму і гнатиму цей корабель! Якщо треба — крізь острови Помоту і аж до Китаю, але все одно знайду для нього підходящу мілину. Навіть якщо всі мене покинуть, я все одно з ним залишуся. Я покажу цим Помотам! Вони не зможуть мене перемогти. Ця посудина — гарна дівчина, і я буду з нею доти, поки залишиться хоч одна дошка, на якій можна стояти! Чуєте?

— Я теж буду з вами, капітане, — сказав Маккой. Уночі з півдня дув не вітер, а лише якийсь жалюгідний

натяк на нього, і несамовитий від люті капітан, ні на секунду не забуваючи, що в трюмі палахкотить вогонь, придивлявся, заміряв курс корабля на захід і час від часу усамітнювався тихенько полаятися, щоб не чув Маккой.

Коли розвиднілося, на півдні знову з'явилися пальми, що росли наче з води.

— Це — підвітряна точка Макемо, — сказав Маккой. — Катіу лежить лише за кілька миль на заході. Можемо спробувати туди дістатися.

Але течія, протискуючись повз ці два острови, потягнула їх на північний захід, і о першій дня вони побачили, як пальми острова Катіу піднялися над поверхнею моря, а потім знову потонули у воді.

За кілька хвилин, якраз після того, як капітан виявив іще одну течію з північного сходу, котра міцно вхопила "Піренеї", спостерігачі на щоглах помітили пальми на північному заході.

— Це — Рарака, — пояснив Маккой. — Без вітру ми туди не потрапимо. Течія відносить нас на південний захід. Але нам слід остерігатися. За кілька миль буде течія, що прямує на північ, а потім повертає по колу на північний схід. Вона потягне нас геть від Факарави, а саме на Факараві можна було б посадити "Піренеї" на мілину.

— Ця біс... ця противна течія може тягнути нас куди хоче! — запально вигукнув капітан. — Все одно ми десь знайдемо для "Піренеїв" обмілину.

Але ситуація на кораблі досягала апогею. Палуба була така гаряча, що здавалося: іще кілька градусів — і вона запалає. У деяких місцях від температури не захищали навіть черевики з товстою підошвою, і, щоб не обпалити ноги, доводилося ледь не бігати по палубі. Диму стало більше, і він став більш ядучим. Усі, хто був на борту, потерпали від запалення очей, а від задухи кашляли так, наче вся команда складалася з туберкульозників. Удень витягнули шлюпки і приготували їх до спуску на воду. В них поклали кілька останніх в'язок сушених бананів, а також навігаційні прилади капітана та його помічників. Капітан Девенпорт навіть поклав у баркас хронометр, боячись, що палуба вибухне будь-якої миті.

Усю ніч команда була охоплена лиховісними передчуттями, а коли замерехтіло перше вранішнє світло, матроси та командири, із впалими очима та змарнілими обличчями, подивилися один на одного, наче дивуючись, що корабель іще не розвалився і вони й досі живі.

Капітан Девенпорт, то рухаючись підтюпцем, то несолідно підстрибуючи та роблячи перебіжки, оглянув палубу судна.

— Це — справа кількох годин, якщо не хвилин, — заявив він, повертаючись на мостик.

"Земля!" — загукали згори. Невдовзі землю стало видно з палуби, і Маккой подався на мостик, а капітан тим часом скористався можливістю полаятися і хоч трохи полегшити душу від накопичених у ній гніву і роздратування. Але його прокльони несподівано стихли — то він раптом побачив на північному сході якусь темну лінію на воді. Це був не шквал, а сильний бриз — зруйнований пасат, що відхилився на вісім румбів від свого початкового напряму. Набираючи силу, він знову приступав до своєї звичної справи.

— Притримайте корабель, капітане, — сказав Маккой, піднімаючись на ют. — Це — крайня східна точка Факарави, і ми зможемо проскочити на галфвінді[44] крізь прохід на повній швидкості, піднявши всі вітрила.

Минула година, і з палуби вже можна було добре розгледіти низький атол і кокосові пальми на ньому. Усвідомлення того, що запас міцності "Піренеїв" ось-ось вичерпається, важким тягарем давило на кожного члена команди. Капітан Девенпорт наказав приспустити за кормою три шлюпки і посадити в кожну з них матроса, щоб вони стежили, аби ті, розгойдуючись, не пошкодили одна одну. Підходячи до атола, корабель почав огинати його. До білої смуги прибою залишалося якихось два кабельтових.

І за хвилину суходіл розступився, відкривши поглядам вузький прохід, а за ним — лагуну. То було величезне дзеркало води тридцять миль завдовжки і десять — завширшки.

— Пора, капітане.

І реї "Піренеїв" востаннє розвернулися, коли корабель, слухаючись штурвала, рушив у прохід. Та ледь встигли вони розвернутися, як матроси та помічники, охоплені панічним страхом, кинулися на ют, навіть не почавши укладати линви. Ще нічого не трапилося, але вони наперебій твердили: щось має трапитися. Чому — вони не могли пояснити. Просто знали, що зараз трапиться якесь лихо — і все. Маккой кинувся на свій пост у носовій частині, щоб перебрати на себе керування судном, але капітан міцно вхопив його за руку і, крутнувши на місці, притягнув до себе.

— Керуйте звідси, — сказав він. — На палубі небезпечно. А в чому річ? — вигукнув капітан наступної ж миті. — Чому ми стоїмо як укопані?

Маккой посміхнувся.

— Нам противиться течія швидкістю сім вузлів, капітане, — відповів він. — Саме з такою швидкістю з лагуни виходить відпливна вода.

Минула година, "Піренеї" просунулися вперед лише на відстань своєї довжини, але вітер набирав сили і почав відчутно штовхати корабель уперед.

— Нехай частина команди розсядеться по шлюпках, — скомандував капітан Девенпорт.

Не встиг його голос стихнути і не встигли матроси виконати його наказ, як середня палуба "Піренеїв" злетіла в повітря в клубах диму і вогню. Частина уламків зависли в оснастці, а частина посипалися за борт. Членів команди, що скупчилися на кормі, врятувало те, що вітер був попутний. Засліплені страхом, вони кинулися до шлюпок, але голос Маккоя, у якому чулися безмежний спокій і впевненість, зупинив їх.

— Зупиніться і заспокойтеся, — мовив він. — Усе нормально. Потурбуйтеся хто-небудь про юнгу, будь ласка.

Стерновий від страху покинув штурвал; капітан Девенпорт стрибонув до нього і, вхопившись за ручки, ледь устиг втримати корабель, інакше той відхилився б і течія викинула б його на мілину.

— Подбайте про шлюпки, — сказав він містеру Конігу. — Залиште одну з них на короткій линві за кормою, щоб я зміг у неї заскочити, коли покину корабель.

Містер Коніг повагався, а потім переліз через планшир і спустився в шлюпку.

— Відхиліть корабель на піврумба, капітане. Капітан Девенпорт аж тіпнувся від несподіванки. Йому

здавалося, що на кораблі він залишився сам.

— Так — на піврумба, — відповів він.

Посеред палуби "Піренеїв" палала відкрита топка, з якої виривалися величезні клуби диму. Піднімаючись високо над щоглами, вони повністю застили ніс корабля. Маккой, сховавшись за вітрилами бізань-щогли, продовжував виконувати своє нелегке завдання і спрямовував корабель через лабіринт протоки. Полум'я від центру вибуху вже підкрадалося по палубі до корми, а вітрила на височенній грот-щоглі враз спалахнули і щезли, злизані велетенським язиком вогню. Але капітан знав, що передні вітрила, хоча й невидимі за хмарою диму, й досі тягнуть корабель уперед.

— От якби не всі вітрила згоріли і ми встигли проскочити в лагуну! — простогнав капітан.

— Проскочимо, — запевнив його Маккой з непорушною впевненістю. — Ми ще маємо багато часу. Обов'язково проскочимо. А коли опинимося в лагуні, то поставимо корабель за вітром, щоб вогонь не перекинувся на корму.

Язик вогню вискочив біля бізань-щогли, зголодніло потягнувся до нижнього ряду вітрил, але промахнувся і зник. Зверху капітанові на шию впав шматок палаючої линви. З прудкістю людини, яку вжалила оса, він роздратовано змахнув вогонь зі своєї шкіри.

— Який курс, капітане?

— Норд-вест-вест.

— Тримайте вест-норд-вест.

Капітан крутнув штурвал і вирівняв корабель.

— Вест-норд, капітане.

— Єсть вест-норд.

— А тепер — вест.

Мало-помалу входячи в лагуну, корабель румб за румбом описав коло і став по вітру. І румб за румбом, зі спокійною впевненістю людини, що має у своєму запасі щонайменше тисячу років, Маккой розміреним речитативом задавав курс.

— Іще один румб, капітане.

— Єсть іще один румб!

Капітан Девенпорт обернув штурвал на кілька ручок, раптом різко повернув його в попереднє положення, а потім обернув на одну ручку і зафіксував.

— Так тримати!

— Єсть так тримати!

Незважаючи на попутний вітер, жар був такий сильний, що капітан, який скоса позирав на компас, був змушений час від часу відривати від штурвала то одну, то другу руку, щоб потерти або захистити свої щоки, які вже вкрилися пухирцями.

Борода Маккоя почала скручуватися й в'янути, і її сильний запах, ударивши в ніздрі капітану, змусив його з тривогою і несподіваною для самого себе турботою поглянути на старого. Девенпорт по черзі відпускав ручки штурвала і почісував об штани руки, що теж почали вкриватися пухирцями опіків. Знову з трюму шугонув вогонь — і вмить злизав усі вітрила на бізань-щоглі, змусивши чоловіків пригнутися і прикрити обличчя руками.

— А тепер, капітане, — сказав Маккой, — додайте чотири румби і нехай корабель іде сам.

Палаючі шматки вітрил та линв летіли додолу і падали на них та довкола них. Під ноги капітану впав тліючий шматок просмоленої вірьовки, і той зайшовся кашлем, але штурвала не відпускав.

Корабель сіпнуло. Задравши носову частину, він ще трохи проповз по обмілині і плавно зупинився. Ливень палаючих шматків, зірваних поштовхом, посипався на капітана та Маккоя. Потім корабель посунувся далі і знову вдарився об мілину. Роздавивши кілем крихкий корал, він пішов ще далі — і сіпнувся втретє.

— Повна перекладка руля! — сказав Маккой. — Як там повна перекладка руля? — спитав він через хвилину.

— Корабель не реагує на руль, — почулася відповідь.

— От і добре. Його поволі розвертає, — сказав Маккой, поглянувши за борт. — Прекрасний м'який пісок. Кращого місця і не знайти. Прекрасне дно.

Коли корабель розвертало кормою від вітру, на кормі вибухнув страхітливий стовп вогню та диму. Обпечений капітан, скорчившись від болю, покинув штурвал. Узявшись за фалінь шлюпки, що погойдувалася під кормою, він поглянув на Маккоя. Старий відступив убік, пропускаючи його.

— Ви — перший! — вигукнув капітан Девенпорт і, вхопивши Маккоя за плече, ледь не перекинув його через планшир. Але вогонь та дим були такими сильними, що капітан став спускатися відразу ж за дідком, і вони, звиваючись, зісковзнули в шлюпку

майже одночасно. Матрос, що сидів на носі, перерізав фалінь фінкою, не чекаючи наказу. Весла, заздалегідь уставлені в кочети, опустилися у воду, і шлюпка хутко подалася геть.

— Прекрасне дно, капітане, — пробурмотів Маккой і озирнувся.

— Так, справді прекрасне дно, я вам дуже вдячний, — почулася відповідь.

І три шлюпки рушили до білого коралового берега, де шумів прибій. А за ним, скраєчку кокосового гаю, виднілися півдюжини хатин з листя та гілок і з десяток чи більше аборигенів. Широко розкривши від захвату очі, дивилися вони на велику пожежу, що запливла до них у лагуну.

Шлюпки увіткнулися в дно, і члени команди вийшли на білий піщаний берег.

— А тепер, — сказав Маккой, — мені слід потурбуватися про повернення на Піткерн.